

Focus

Drie soorten niet-contributieve sociale uitkeringen:
het leefloon, de inkomensvervangende
tegemoetkoming voor personen met een handicap en
de inkomensgarantie voor ouderen

Nummer 28 – Oktober 2021

Een publicatie van de:

POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en
Grootstedenbeleid

Kruidtuinlaan 50 bus 165
B-1000 Brussel
+32 2 508 85 86 vraag@mi-is.be
www.mi-is.be

Volg ons op

Inhoud

Inleiding.....	2
Context: enkele gegevens van de armoedebaarometer	3
Begunstigden van een (equivalent) leefloon - POD MI.....	4
Evolutie van het aantal LL- Eq. LL.....	4
Evolutie van de percentages LL- Eq. LL	5
Evolutie volgens het geslacht.....	5
Evolutie volgens leeftijdscategorie	7
Situatie in de gewesten.....	8
Begunstigden van een inkomensvervangende tegemoetkoming - DG HAN	10
Begunstigden van een inkomensgarantie voor ouderen - FPD	13
Cumul tussen de stelsels	15
Meer cijfers?	19
Bijkomende inlichtingen?	19
Bronvermelding	19
Colofon	19

Inleiding

Naast de contributieve uitkeringen op basis van sociale bijdragen (werkloosheidsuitkeringen, rust- en overlevingspensioenen, arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsuitkeringen,...) zijn er in België ook niet-contributieve sociale uitkeringen op basis van solidariteit (leefloon en equivalent leefloon, inkomensvervangende tegemoetkoming en integratietegemoetkoming voor personen met een handicap, tegemoetkoming voor hulp aan ouderen, inkomensgarantie voor ouderen, gewaarborgde gezinsbijslag).

Deze niet-contributieve uitkeringen zijn van belang wanneer iemand niet over voldoende bestaansmiddelen beschikt of niet genoeg sociale rechten heeft opgebouwd om in aanmerking te komen voor een volledige contributieve steun. Zij zijn van nature residuair en hebben tot doel bescherming te bieden tegen ernstige vormen van armoede en de waardigheid van het individu te waarborgen.

Deze statistische focus belicht drie soorten niet-contributieve sociale uitkeringen, namelijk het leefloon (LL) en equivalent leefloon (Eq. LL), de inkomensvervangende tegemoetkoming voor personen met een handicap (IVT) en de inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

In een eerste fase wordt de evolutie van de drie soorten sociale uitkeringen, in absolute en relatieve termen, geanalyseerd. In een tweede fase wordt nagegaan in hoeverre deze uitkeringen al dan niet onderling of met andere sociaaleconomische situaties zoals werkgelegenheid, werkloosheid of andere contributieve sociale uitkeringen worden gecumuleerd.

Context: enkele gegevens van de armoedebaarometer

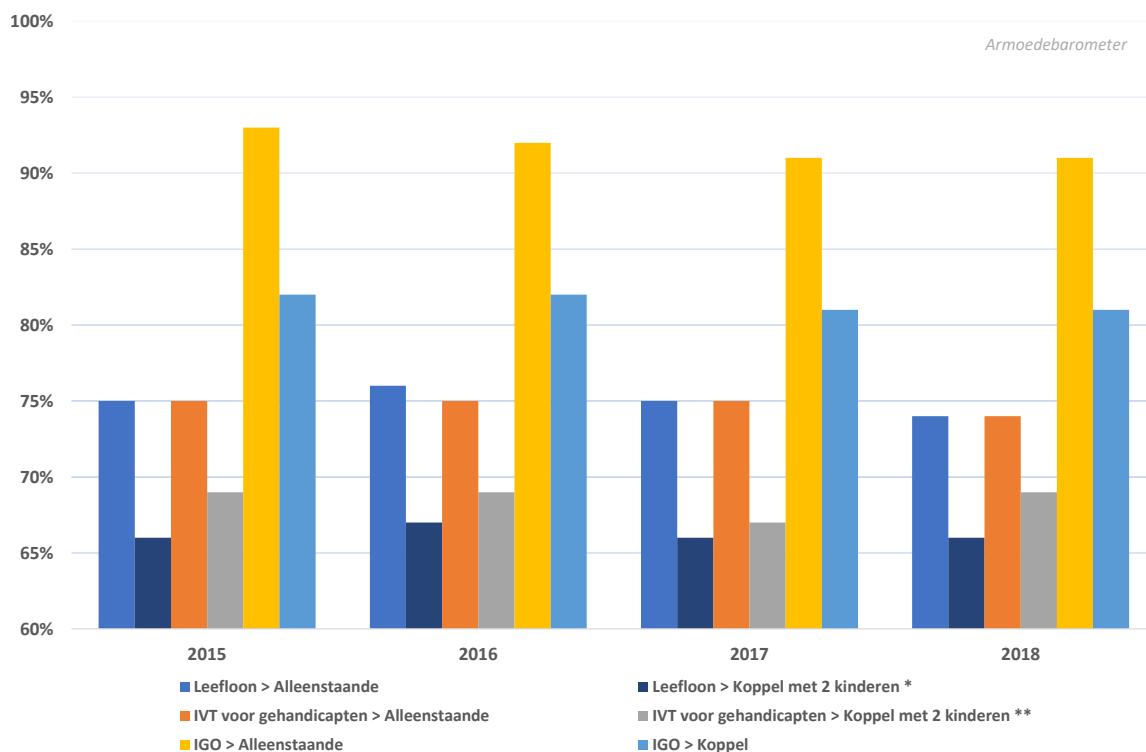
Na sociale transfers¹ verminderen de sociale uitkeringen in de ruime zin het algemene armoederisico tot bijna een derde (van 42,5 % naar 14,1 %, EU-SILC 2020).

Op 1 september 2021 waren de maximumbedragen van de inkomensvervangende tegemoetkomingen, naar gelang van de categorie van begunstigden, als volgt: 682,99 € voor samenwonenden, 1 024,49 € voor een alleenstaande en 1 384,54 € voor mensen met een gezin ten laste. Het basisbedrag van de IGO was 821,38 € voor samenwonenden en 1.232,07 € voor een alleenstaande.

Ter vergelijking: in 2020 bedroeg de armoededrempel 1.284 € netto per maand voor een alleenstaande en 2.584 € voor een huishouden van twee volwassenen en twee kinderen (<14 jaar).

Ook al verhogen zij de koopkracht van de rechthebbenden, toch halen contributieve sociale uitkeringen de mensen niet uit armoede omdat de bedragen onder de armoedegrens liggen, zoals blijkt uit de onderstaande grafiek.

Sociale uitkeringen uitgedrukt als percentage van de armoederisicodrempel²

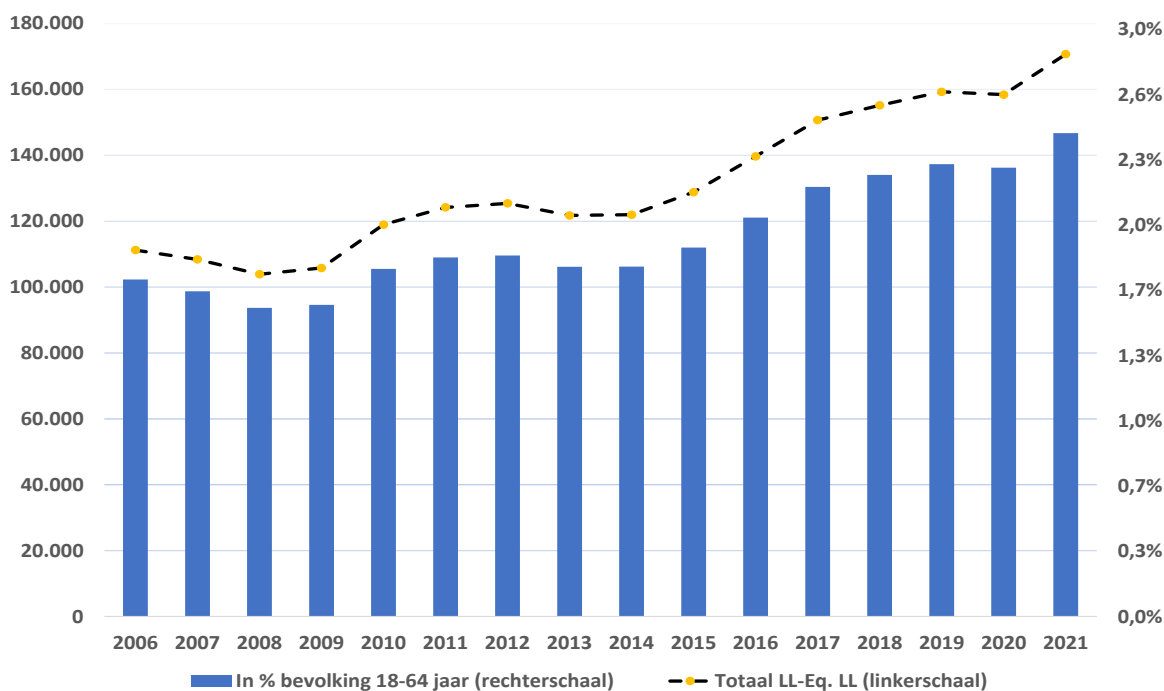
¹ De sociale transfers omvatten uitkeringen die verstrekt wordt door federale, gewestelijke of lokale instellingen. Zij bevatten: rust- en overlevingspensioenen (weduwen en weduwnaars); werkloosheidsuitkering; familiale toelagen waaronder kinderbijslagen; ziekte- en invaliditeitsuitkeringen; onderwijs-gerelateerde uitkeringen; huurtoelagen; sociale bijstand; andere uitkeringen.

² [Armoedebaarometer](#) : * en ** cijfers Vlaanderen en Brussel/Wallonië.

Begunstigden van een (equivalent) leefloon - POD MI

Het *leefloon (LL) en zijn equivalent (Eq. LL)* is een minimuminkomen voor mensen die niet over voldoende bestaansmiddelen beschikken, noch er aanspraak op kunnen maken, noch in staat zijn deze hetzij door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven. Dit minimuminkomen moet ervoor zorgen dat de begunstigde een menswaardig leven kan leiden.

Aantal en percentage LL- Eq. LL onder de bevolking van 18-64 jaar (gegevens van januari van elk jaar)

Evolutie van het aantal LL- Eq. LL

Zonder in detail te treden wordt de evolutie van het totale aantal LL-Eq. LL beïnvloed door verschillende factoren³ waaronder de economische conjunctuur, verschillende wijzigingen in reglementeringen (recht op maatschappelijke integratie, recht op maatschappelijke hulp, werkloosheid, pensioenen, erkenning van het statuut van een persoon met een beperking, erkende vluchtelingen, subsidiaire bescherming, enz.) en de economische en internationale context (migratiestromen, aantal asielaanvragen en erkenningen van het statuut van erkende vluchteling of toekenningen van de subsidiaire bescherming, regularisaties, enz.).

De sterke groei van het totale aantal begunstigden tussen 2009 en 2011 kan in verband worden gebracht met de verslechtering van de sociaaleconomische context als gevolg van de financiële crisis van 2008, die een ongebruikelijke stijging van het aantal leefloners veroorzaakte in 2009 en 2010. Men moet echter in het achterhoofd houden dat niet enkel de financiële crisis deze stijging van het aantal leefloners verklaart. De jaren van economische groei die aan de crisis voorafgingen, hebben immers niet verhinderd dat het aantal leefloners structureel is gestegen.

³ Voor meer details, zie het statistisch verslag van de POD Maatschappelijke Integratie.

Bovendien is het aantal begunstigden van een equivalent leefloon eveneens fors gestegen in 2010 en 2011 als gevolg van de stijging van het aantal regularisaties en de verzadiging van de opvangstructuren.⁴

De bijna voortdurende stijging van het totale aantal begunstigden sinds 2015 houdt enerzijds verband met de wijziging van de wetgeving op de werkloosheidsverzekering (verlenging van de duur van de beroepsinschakelingstijd voor nieuwe werkzoekenden, beperking in de tijd van de uitkeringen voor professionele inschakeling, versterking van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen, ...), die een instroom van nieuwe begunstigden naar het OCMW veroorzaakte. Anderzijds houdt deze stijging verband met de toename, vanaf 2012, van het aantal erkende vluchtelingen en personen met subsidiaire bescherming onder de begunstigden van de hulp, maar ook de evolutie van andere structurele factoren zoals :

- de onzekerheid van risicogroepen (laaggeschoolde jongeren, deeltijdse werknemers, eenoudergezinnen, allochtonen, ...);
- het opkomen van “gemengde” begunstigden die OCMW-steun combineren met andere bestaansmiddelen (lonen, werkloosheidsuitkeringen, andere sociale steun, enz.)
- demografische veranderingen.

Terwijl eind 2019-begin 2020 een daling kon worden waargenomen, zorgde de gezondheids crisis voor een sterke stijging van het totale aantal leefloners of equivalent leefloners in het jaar 2020. In januari 2021 waren er 7,7 % meer LL-Eq. LL in vergelijking met januari 2020.

Evolutie van de percentages LL- Eq. LL

Als gevolg van de hierboven vermelde evoluties daalde het aandeel van LL- Eq. LL onder de bevolking van 18-64⁵ jaar van 2003 tot 2008. Dit aantal is vervolgens toegenomen van 2009 tot 2011 en is in 2011 gestabiliseerd op een eerste piek. Het daalde in 2013 en 2014 als gevolg van de verbetering van de economische omstandigheden. Sinds 2015 en met uitzondering van 2019 is het percentage gestaag gestegen. In januari 2021 bedroeg het percentage LL-Eq. LL 2,4 %, tegenover 1,6 % ten tijde van het dieptepunt vóór de financiële crisis van 2008.

Om in de volgende grafieken de evolutie volgens geslacht en leeftijdsgroep duidelijk te kunnen onderscheiden, wordt een onderscheid gemaakt tussen erkende vluchtelingen (EV) en personen die subsidiaire bescherming (SB) genieten enerzijds, en andere begunstigden anderzijds.

Evolutie volgens het geslacht

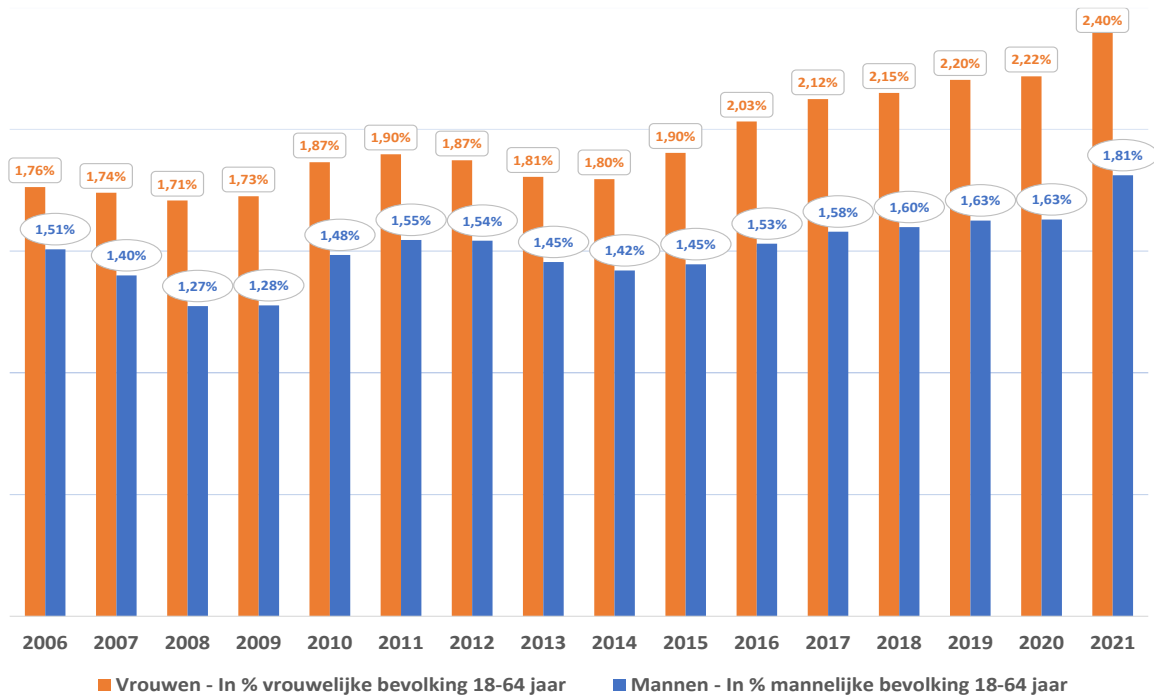
⁴ Sinds 2007 worden asielzoekers, in een “normale” toestand, opgevangen in centra of kleine structuren die integraal gefinancierd worden door de federale Staat. Zij ontvangen voedsel, onderdak en begeleiding. De hulp die zij ontvangen is materieel. Wanneer dit opvangnetwerk oververzadigd raakt, voorzag de wet van 2007 erin om deze materiële hulp te laten "omslaan" naar equivalente maatschappelijke hulp.

⁵ Ten behoeve van de analyse en om vergelijkingen te vergemakkelijken, wordt de beroepsbevolking ondergebracht in de noemer van de indicator. LL-Eq. LL van jonger dan 18 jaar en van 65 jaar en ouder vertegenwoordigden respectievelijk 0,21% en 1,21% van het totale aantal LL-Eq. LL in januari 2021.

Het percentage LL-Eq. LL onder de andere begunstigden is over de gehele periode genomen hoger voor vrouwen dan voor mannen.

Niettemin kan worden vastgesteld dat vrouwen en mannen op verschillende wijze door de hierboven beschreven ontwikkelingen zijn getroffen.

Andere begunstigden: percentage LL-Eq. LL volgens geslacht

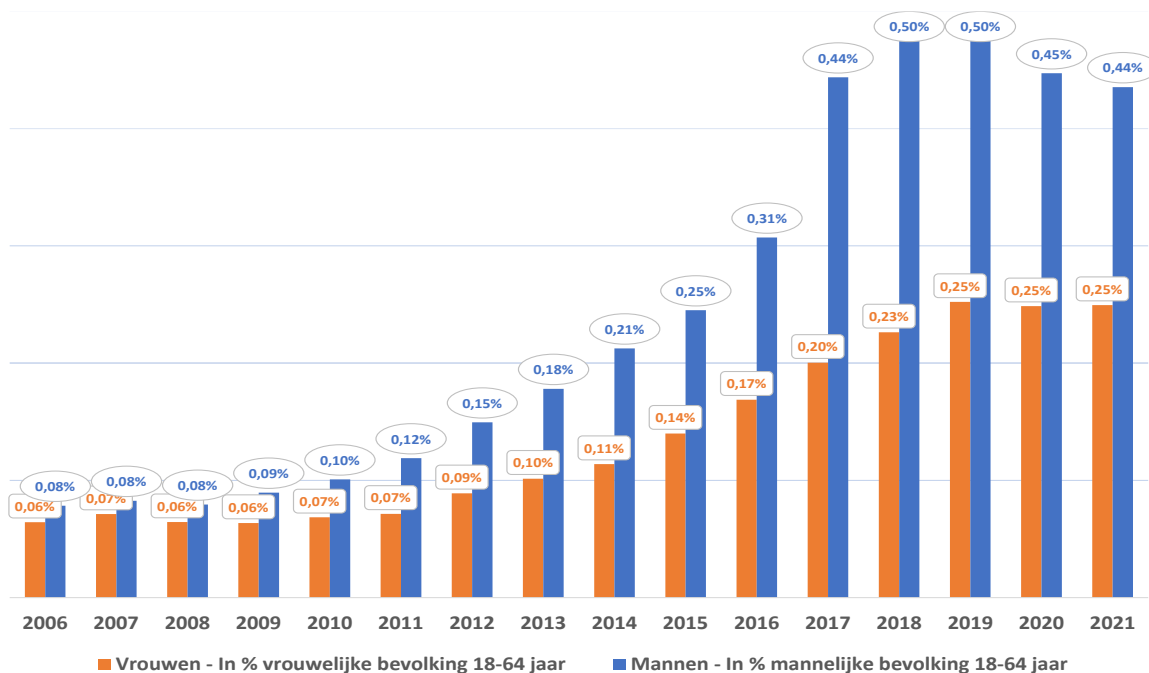

Hoewel het percentage LL-Eq. LL⁶ van mannen relatief sneller daalde dan dat van vrouwen vóór de financiële crisis van 2008 merken we een snellere stijging hiervan in de periode 2009-2011. Sinds 2015 stijgt het percentage sneller voor vrouwen, met als gevolg een groter verschil mannen-vrouwen.

Het percentage LL-Eq. LL voor begunstigden EV/SB is tot 2018 gestegen. De stijgingen waren bijzonder sterk tussen 2016 en 2017. Dit kan worden gezien als het vertraagde effect van veranderingen in de werkloosheidsreglementering, met name wat betreft de degressiviteit van werkloosheidsuitkeringen, maar zoals hierboven vermeld heeft de internationale en politieke context ook een stijgend effect gehad, zowel op het aantal asielaanvragen, als op erkenningen van het statuut van vluchteling en de toekenning van subsidiaire bescherming. Sinds 2019 daalt het percentage LL-Eq. LL voor zowel mannelijke als vrouwelijke EV/SB.

⁶ De percentages LL-Eq. LL van de begunstigden EV/SB hebben dezelfde noemer dan die van de begunstigden, namelijk de volledige bevolking van 18-64 jaar.

Begunstigden EV/SB: percentage LL-Eq. LL volgens het geslacht

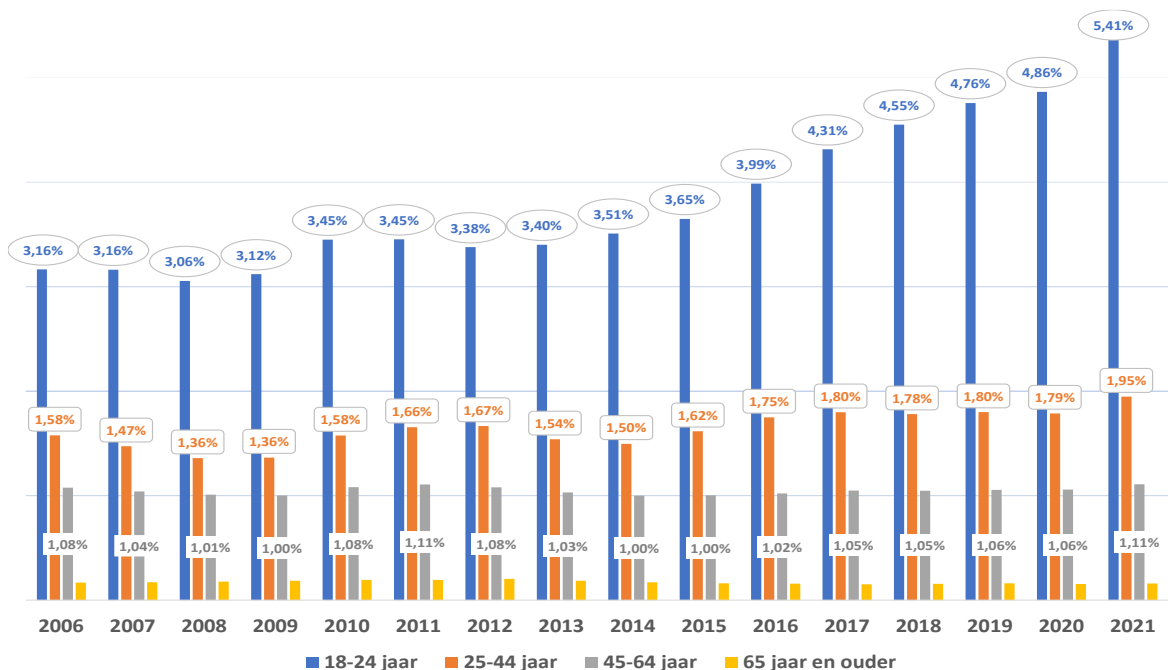

Evolutie volgens leeftijdscategorie

Bij de populatie van de andere begunstigden hebben de jongeren het hoogste percentage LL-Eq. LL. Merk op dat een stijgend aantal van deze jonge begunstigden studeren.

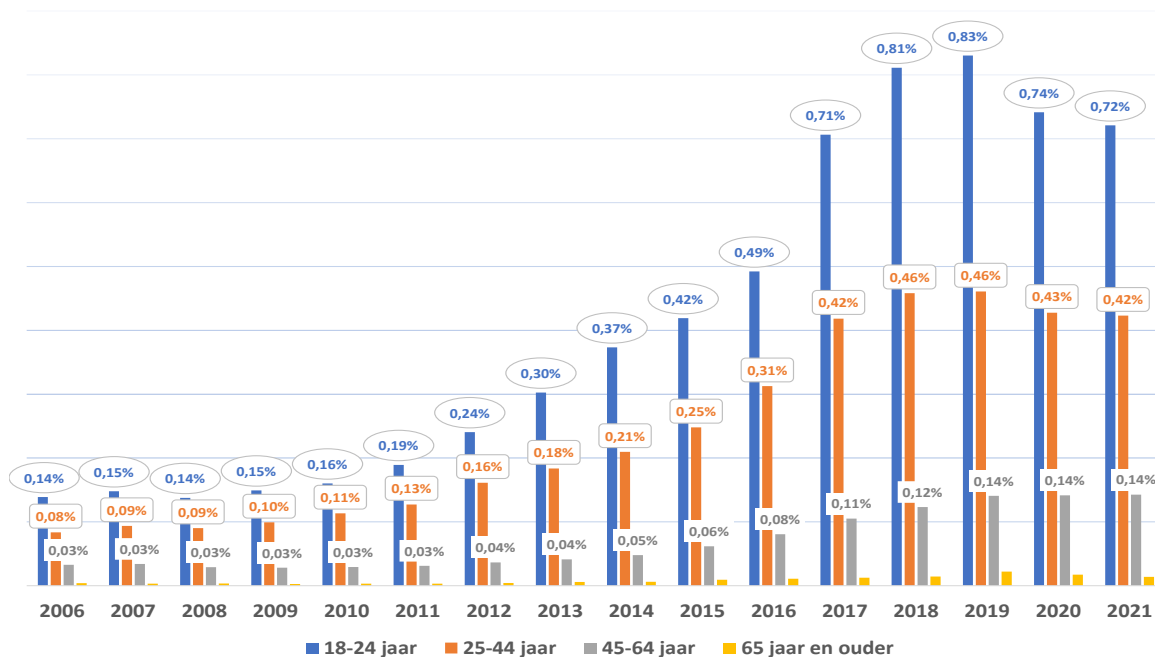
De percentages voor jongeren en voor de leeftijdsgroep 24-44 jaar hebben zich volgens de hierboven beschreven algemene tendensen ontwikkeld, terwijl die voor de leeftijdsgroep 45-64 jaar in de betrokken periode relatief stabiel zijn gebleven. De percentages voor begunstigden van 65 jaar en ouder zijn met ongeveer 0,16 % zeer laag.

Andere begunstigden: percentage LL-Eq. LL volgens leeftijd

Begunstigden EV/SB: percentage LL-Eq. LL volgens leeftijdscategorie

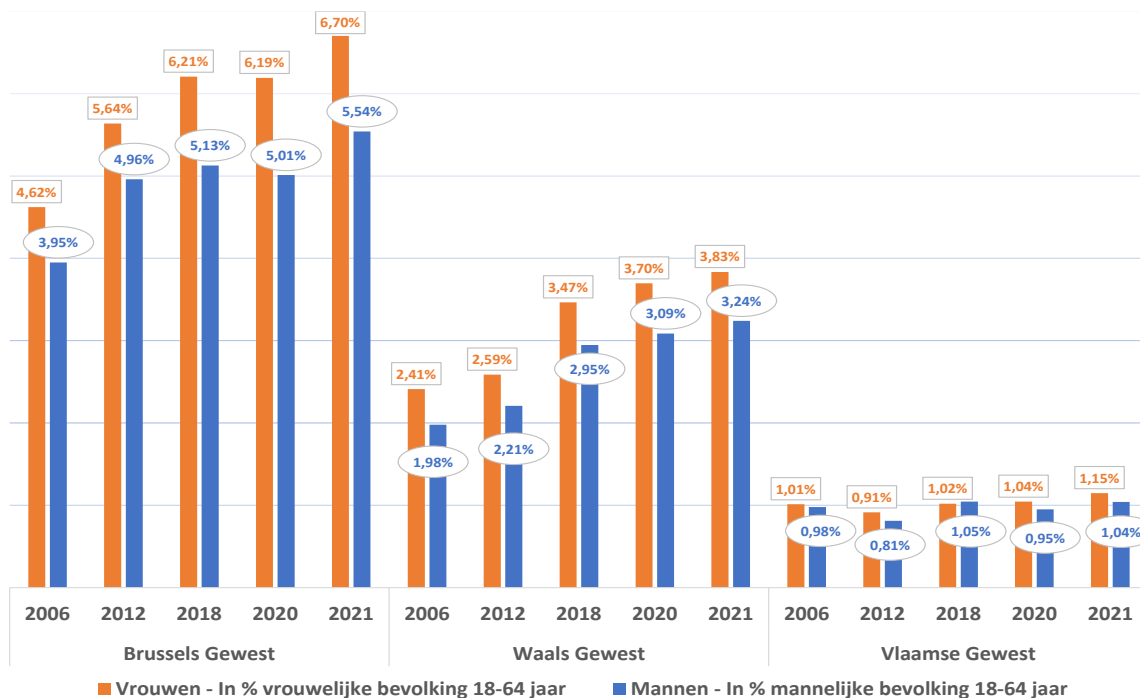
De percentages LL-Eq. LL van de EV/SB zijn over het algemeen gestegen voor elke leeftijdscategorie tot in 2019. Sinds 2020 dalen zij voor de jongeren en de leeftijdsgroep 25-44 jaar, terwijl de percentages van de 45-64 jarigen en van de 65-plussers relatief constant blijven.

Situatie in de gewesten

Zonder in detail te treden over de respectieve evoluties over de hele periode en zonder een onderscheid te maken tussen de begunstigden EV/SB en andere begunstigden, stellen we vast dat de percentages LL-Eq. LL hoger zijn en meer toenemen in het Brussels Gewest en in minder mate in Wallonië dan in Vlaanderen. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn ook groter.

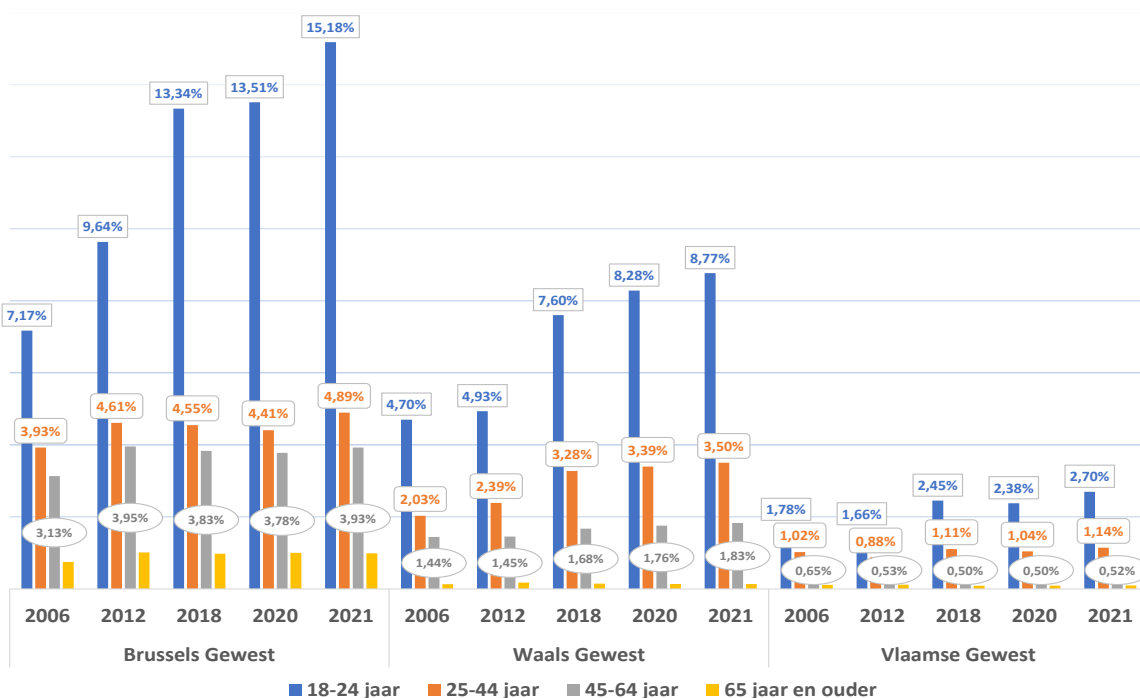

Percentages LL-Eq. LL volgens gewest en volgens geslacht

Per leeftijdscategorie vinden we in het Brussels Gewest en, in mindere mate, in het Waals Gewest ook hogere en stijgende percentages dan in Vlaanderen.

Percentages LL-Eq. LL volgens gewest en volgens leeftijdscategorie

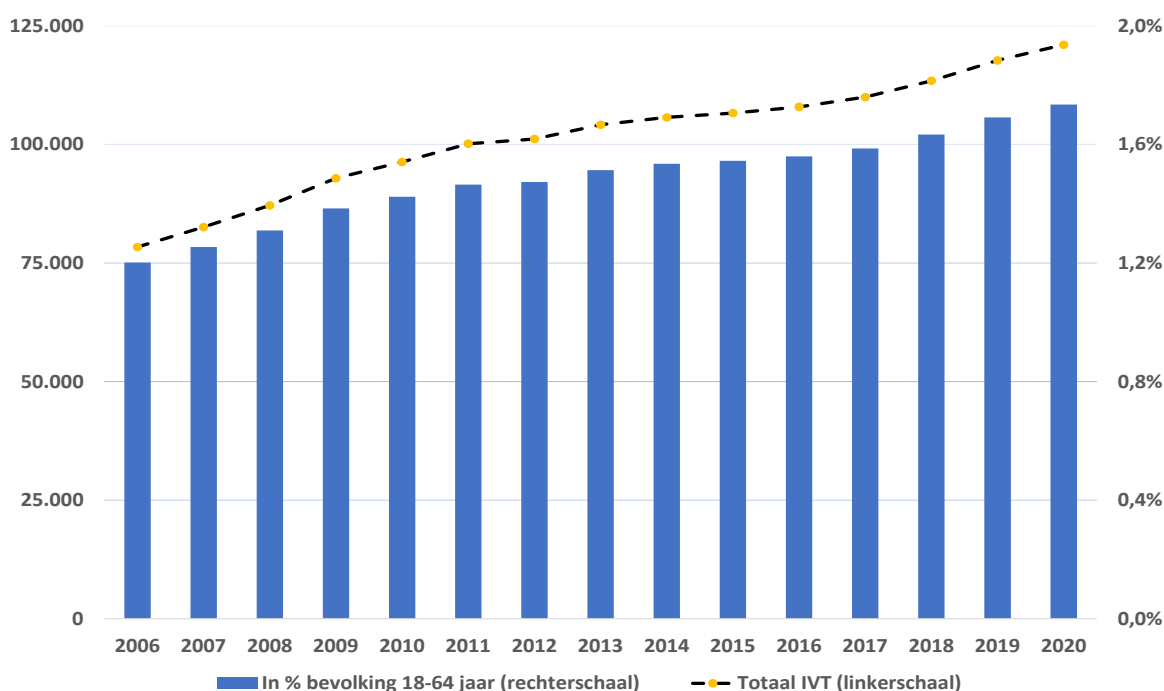

Begunstigden van een inkomensvervangende tegemoetkoming - DG HAN

De inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) compenseert gedeeltelijk het inkomensverlies als gevolg van de beperking. De integratietegemoetkoming (IT) compenseert de extra kosten die mensen met een beperking moeten maken om aan het sociale leven te kunnen deelnemen. Enkel de eersten worden hier geanalyseerd.

De laatste 15 jaar stellen we een stijging vast, zowel wat het aantal als wat het percentage begunstigden met een IVT betreft.

Aantal en percentage IVT onder de bevolking van 18-64⁷ jaar (gegevens van januari van elk jaar⁸)

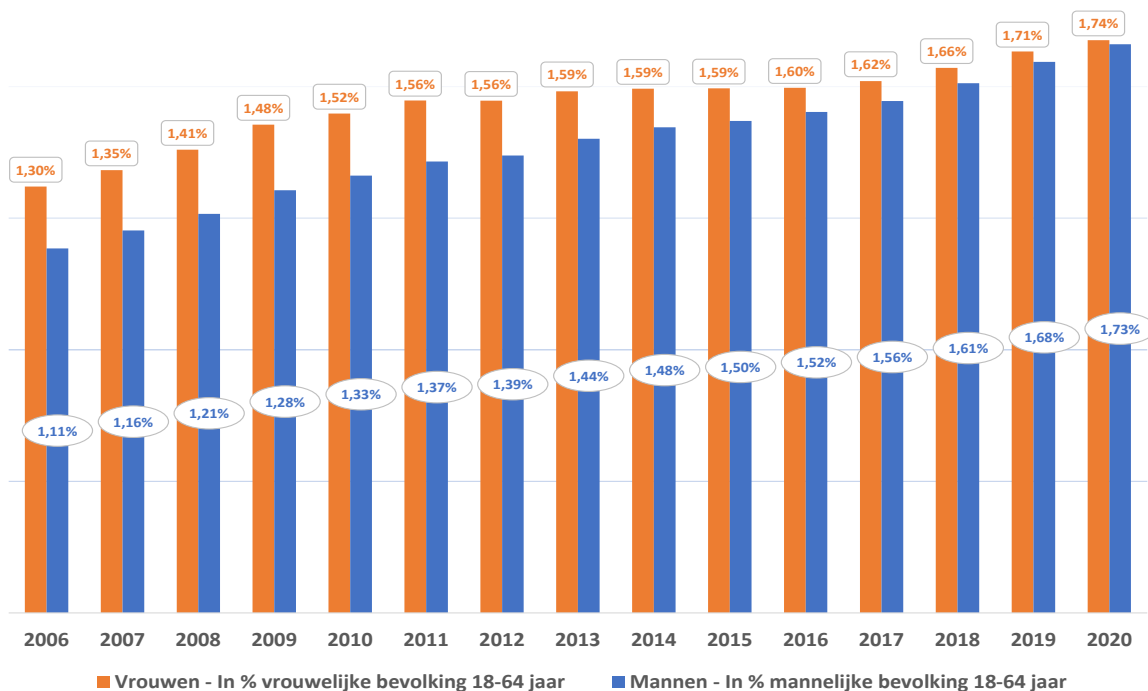
De stijging was meer uitgesproken tussen 2006 en 2010 en na 2015.

Over het algemeen openen meer vrouwen dan mannen het recht op een inkomensvervangende tegemoetkoming, nochtans lijkt het verschil mannen-vrouwen tijdens de periode kleiner te worden.

⁷ Ter herinnering: de beroepsbevolking wordt gebruikt in de noemer van de indicator. Dit om vergelijkingen te vergemakkelijken. In december 2019 vertegenwoordigden de begunstigden van 65 jaar en ouder 9,4 % van het totale aantal begunstigden van een IVT of 0,7 % van de populatie van 65 jaar en ouder. Het recht op de IVT stopt niet op de leeftijd van 65 jaar: de enige voorwaarde is dat het recht gestart is vóór de leeftijd van 65 jaar.

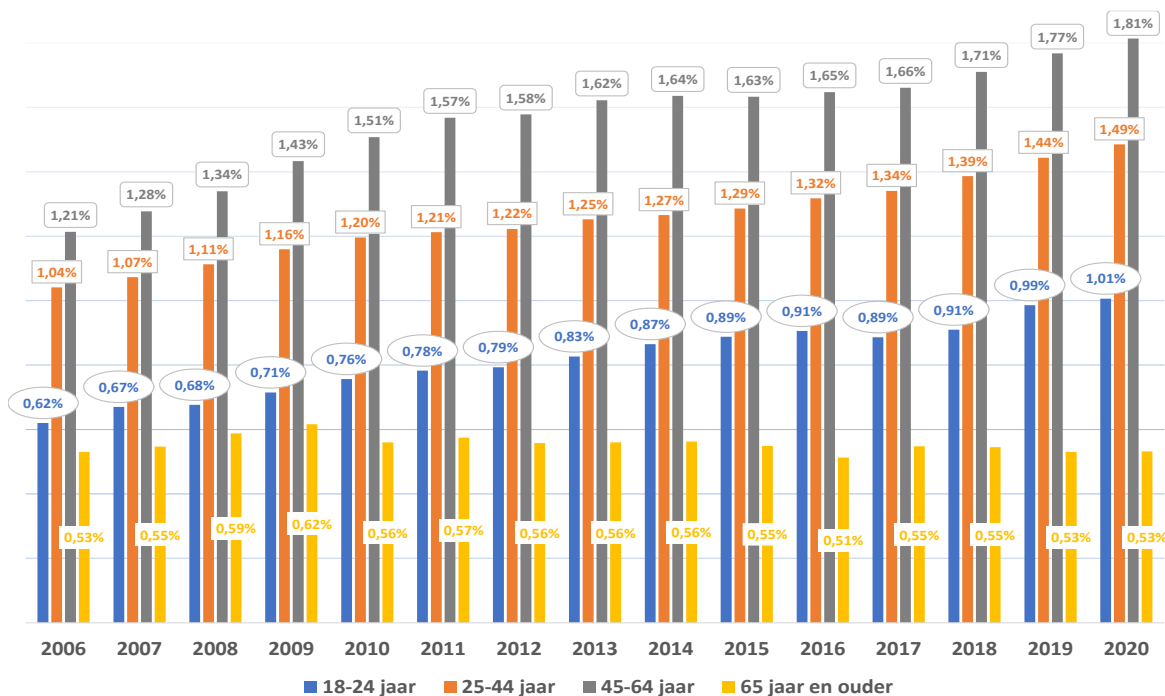
⁸ De percentages worden uitgedrukt in % van de populatie van 18-64 jaar op 1 januari van het jaar dat volgt op de maand december.

Percentage begunstigen van een IVT volgens geslacht

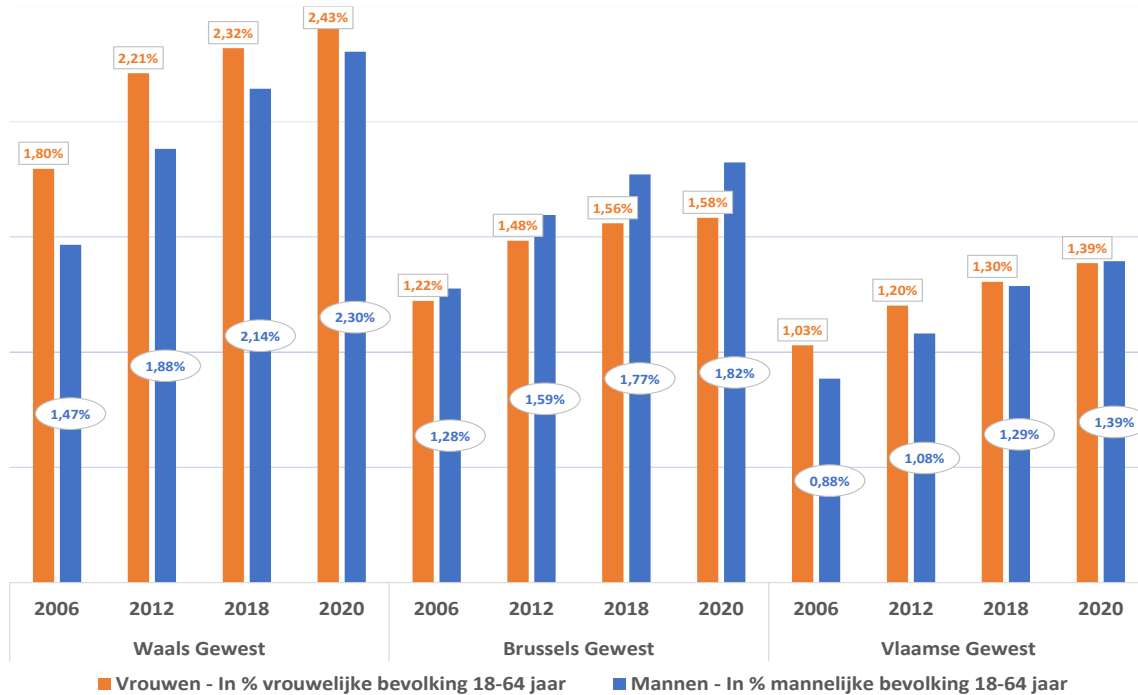
Binnen de leeftijds categorieën stijgen de percentages IVT, zowel voor de 45-64 jarigen, als voor de 25-44 jarigen en de jongeren. De stijging was sneller voor de 45-64 jarigen en de jongeren.

Percentage begunstigen van een IVT volgens leeftijdscategorie

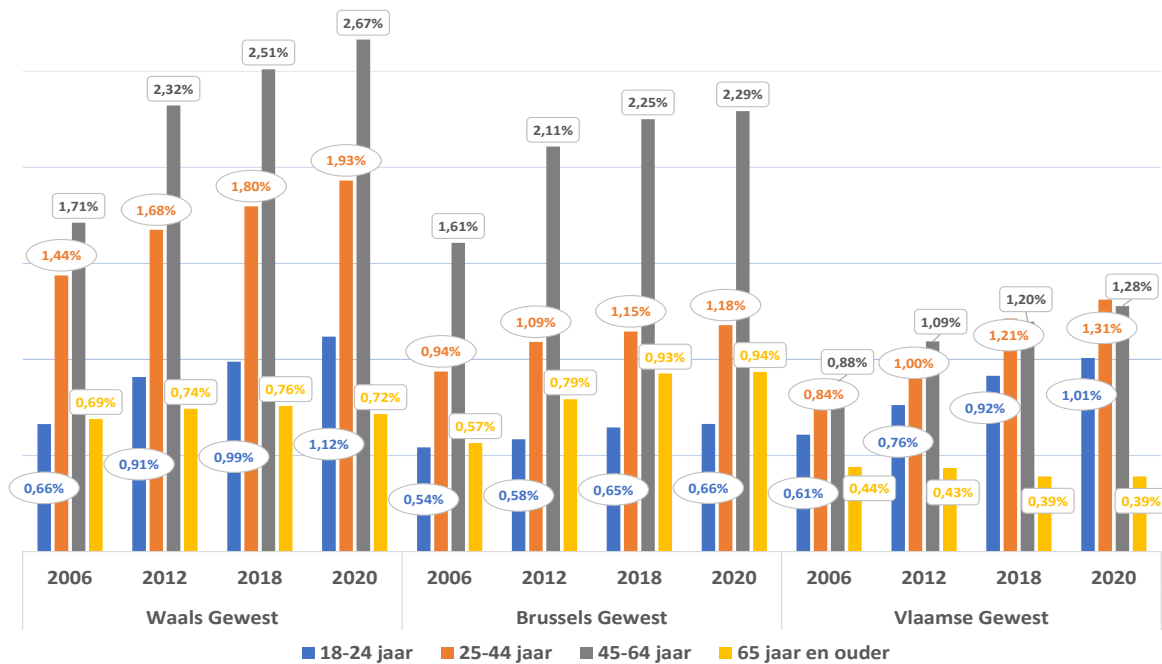
In Wallonië vinden we de hoogste percentages IVT. De percentages vrouwen zijn er hoger dan die van mannen, maar het verschil lijkt te verkleinen. In het Brussels Gewest zijn de percentages bij mannen hoger dan bij vrouwen, terwijl we in Vlaanderen een gelijkheid mannen-vrouwen vaststellen. In deze twee gewesten stijgen de percentages eveneens.

Percentages van een IVT volgens gewest en volgens geslacht

De gewestelijke percentageverschillen per leeftijdscategorie zijn meer uitgesproken in Wallonië en in Brussel dan in Vlaanderen. In Brussel zijn de verschillen in percentages tussen de begunstigden van 45-64 jaar enerzijds en de jonge begunstigden en de 25-44-jarigen anderzijds groter dan in Wallonië.

Percentage begunstigden van een IVT per gewest en volgens leeftijdscategorie

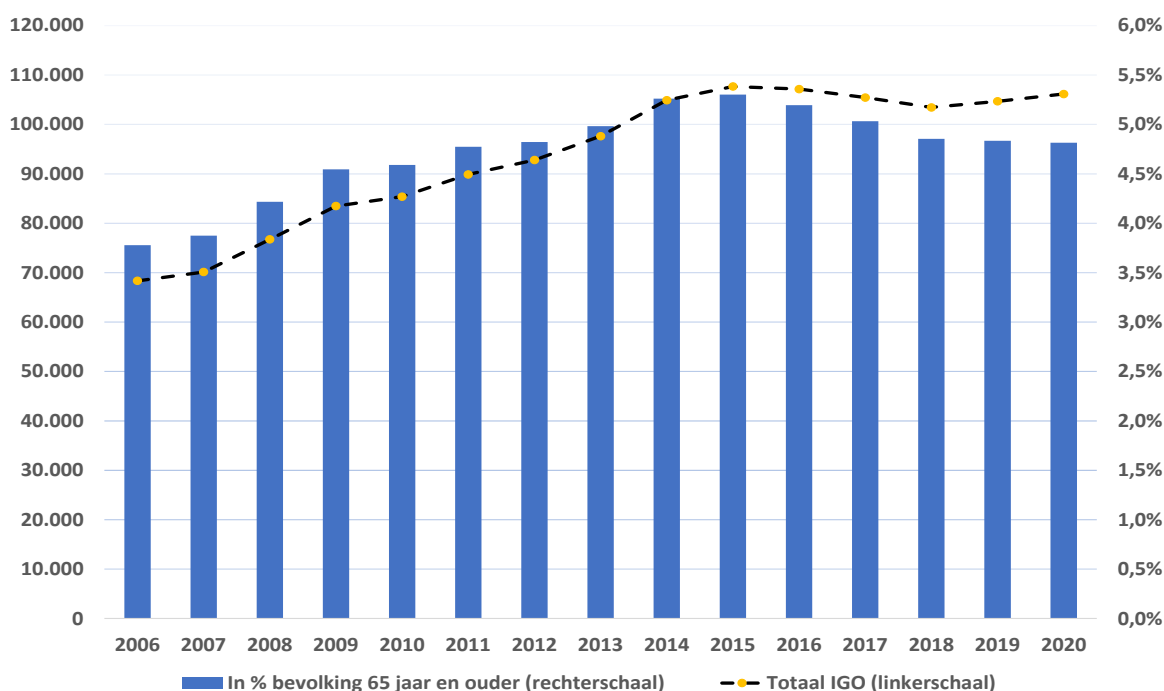
Begunstigden van een inkomensgarantie voor ouderen - FPD

De inkomensgarantie voor ouderen (IGO) is een uitkering in de vorm van financiële steun die door de Federale Pensioendienst wordt toegekend aan ouderen (vanaf 65 jaar) van wie het inkomen te laag is om in hun levensonderhoud te voorzien.

Naast een onderzoek naar alle bestaansmiddelen van de persoon en zijn gezinsleden, zijn er ook nationaliteits- en verblijfsvoorwaarden⁹.

Het aantal begunstigden van een IGO is voortdurend gestegen tussen 2006 en 2015. Vervolgens is dit aantal gedaald van 2016 tot 2018. Deze kerende tendens weerspiegelt zowel een strengere regelgeving (uitsluiting van kleinkinderen in de inkomensverdeling, strikter begrip gezinslid voor niet-Belgische onderdanen), als opwaartse aanpassingen van het minimumpensioen en de toegenomen participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Bijgevolg is het aantal begunstigden van een IVT onder de bevolking van de 65-jarigen gedaald van 2016 tot 2018. Sindsdien is dit percentage stabiel en weerspiegelt het een toename op hetzelfde ritme van de begunstigden van een IGO en van de populatie van 65 jaar en ouder.

Aantal en percentage IGO¹⁰ onder de bevolking van 65 jaar en ouder (gegevens van januari van elk jaar)

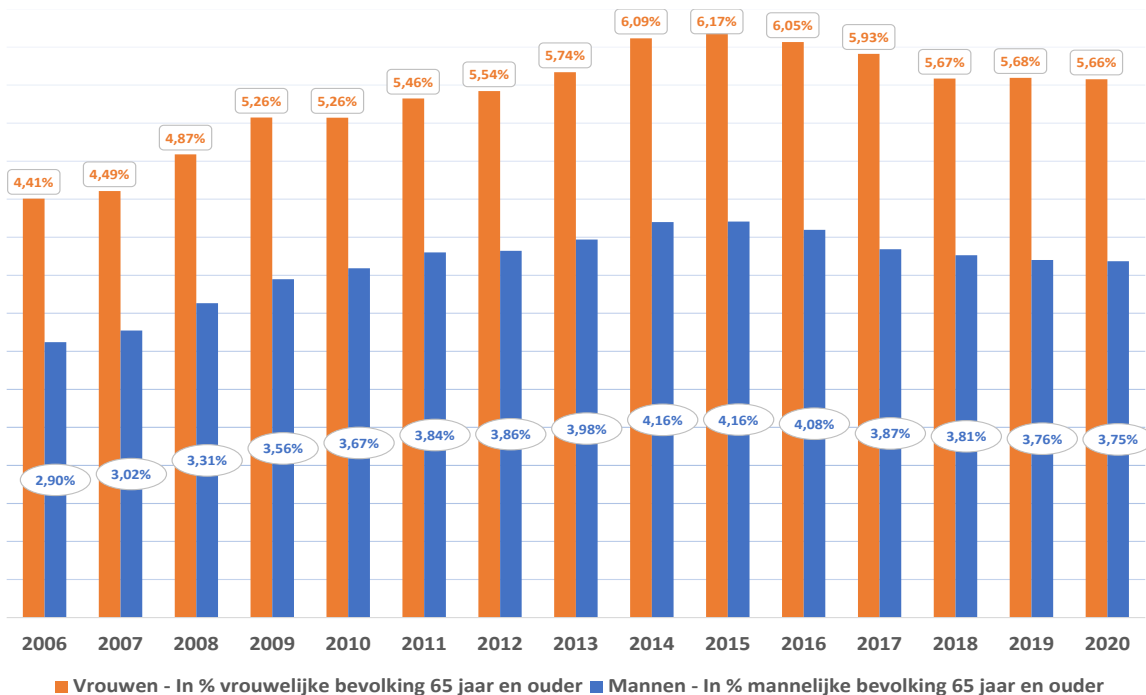

⁹ Meer informatie op de site van de [Federale Pensioendienst](#).

¹⁰ De referentiepopulatie is de 65-jarigen en ouder. Het percentage IVT is dus de verhouding van het aantal begunstigden van een IVT tot de populatie van 65 jaar en ouder. In het vervolg van deze focus zal dit percentage als basis de populatie van 18-64 jaar hebben om de vergelijking van de gegevens te vergemakkelijken.

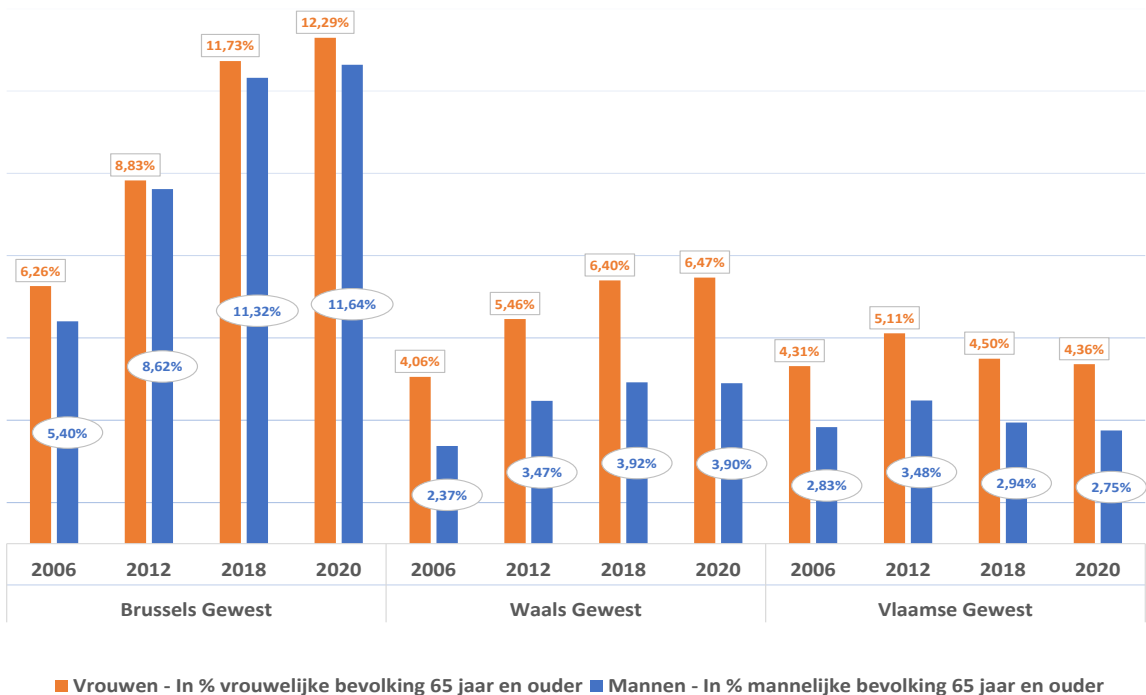
Het percentage IGO van vrouwen is hoger dan dat van de mannen en het verschil in percentage mannen-vrouwen is relatief constant over de gehele periode.

Percentage begunstigden van een IGO volgens het geslacht

In het Brussels Gewest en in Wallonië stijgen de percentages IGO, zowel bij mannen, als bij vrouwen, met relatief constante verschillen. In Vlaanderen daalt het percentage IGO met constante verschillen.

Percentage begunstigden van een IVT volgens gewest en volgens geslacht

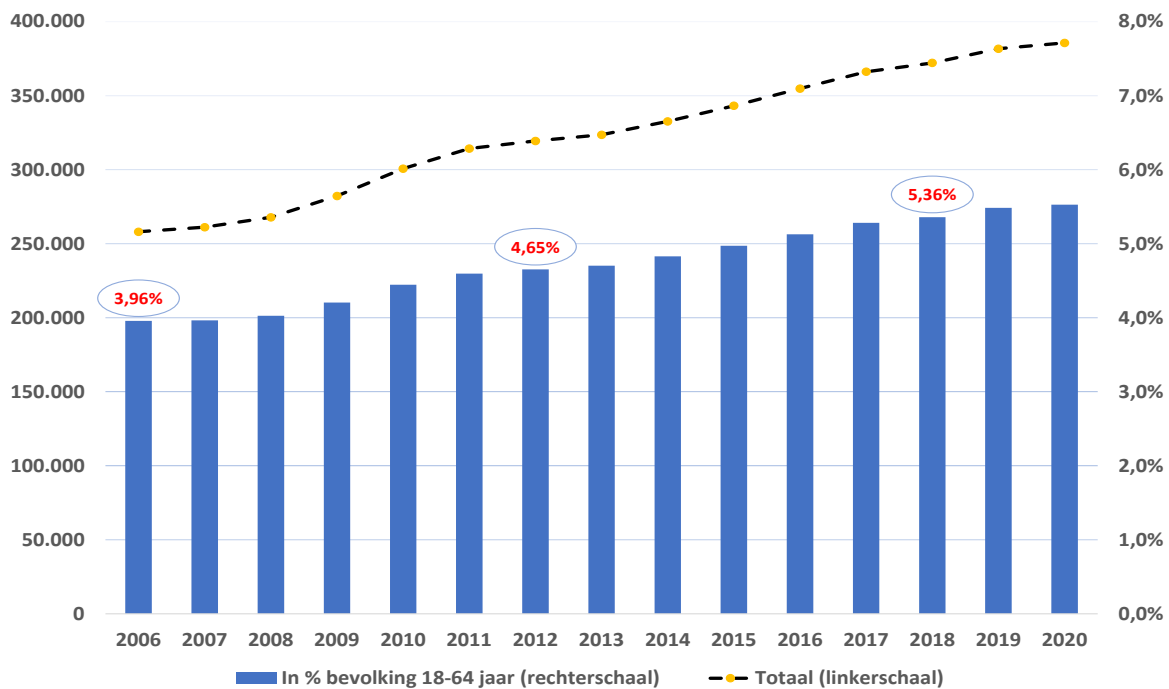

Cumul tussen de stelsels

Door een eenvoudige optelling van de begunstigen van de drie stelsels van non-contributieve hulp bedraagt het algemene percentage van non-contributieve steuntrekkers 5,53 % in 2020.

Dit aantal stijgt voortdurend en geeft over het algemeen de voortdurende stijging weer van het absolute aantal steuntrekkers in de drie niet-contributieve stelsels van de sociale zekerheid.

Totale aantal en percentage niet-contributieve steuntrekkers onder de 18-64-jarigen (met dubbels)

De op deze wijze berekende percentages steuntrekkers zijn waarschijnlijk te hoog door de aanwezigheid van dubbele uitkeringsgerechtigden¹¹, d.w.z. uitkeringsgerechtigden die een uitkering ontvangen naast een of beide andere niet-contributieve stelsels. Om een idee te krijgen van het aantal dubbeltellingen werden de totale percentages voor de laatste kwartalen van de jaren 2006, 2012 en 2018 gereconstrueerd op basis van het datawarehouse van de KSZ, waarbij ervoor gezorgd is dat de uitkeringsgerechtigden worden geïsoleerd naargelang zij hun uitkering al dan niet combineren met andere contributieve of niet-contributieve steun, dan wel met tewerkstelling of werkloosheid.

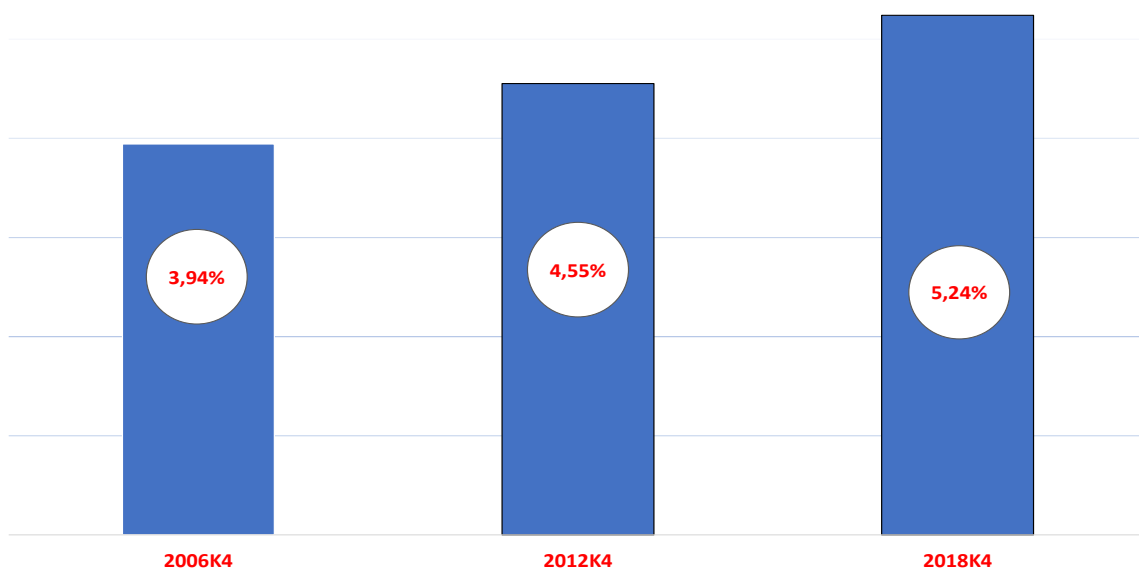
Na lezing van de eerste paragraaf hieronder blijkt dat de dubbeltellingen weinig invloed hebben op de niet-contributieve percentages van begunstigen, die berekend werden via eenvoudige samenvoeging van de gegevens. De percentages zonder dubbeltellingen liggen inderdaad zeer dicht bij de percentages met dubbeltellingen in bovenstaande grafiek en de stijging van het totale percentage niet-contributieve steuntrekkers kan niet worden verklaard door de aanwezigheid van dubbeltellingen.

¹¹ Kan ook gelezen worden als driedubbel.

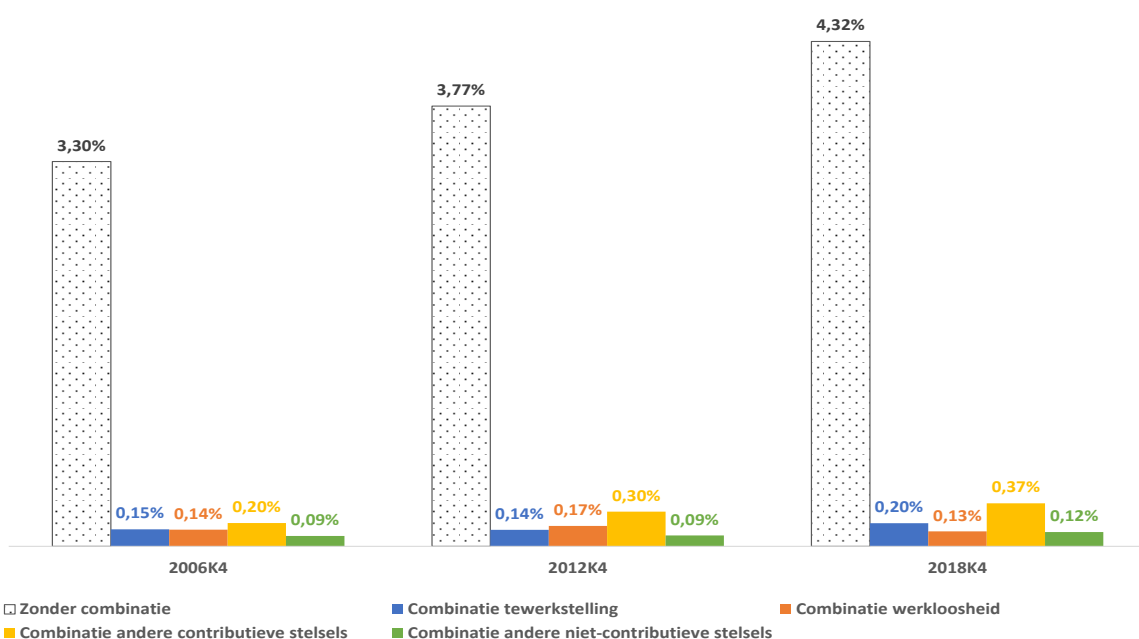
Uit de tweede grafiek blijkt dat de stijging van de totale percentages ten eerste veeleer te wijten is aan de toename van het aandeel steuntrekkers dat slechts één van de niet-contributieve uitkeringen ontvangt zonder deze met een andere situatie te combineren. Ten tweede is de stijging van de totale percentages voor degenen die de uitkeringen wel combineren te wijten aan de toename van het aandeel steuntrekkers dat de uitkeringen combineert met een andere contributieve sociale uitkering (pensioen, ziekte-invaliditeit, enz.) tussen 2006 en 2018 in het algemeen en, in het bijzonder, met een werkloosheidsuitkering tussen 2006 en 2012 of een baan tussen 2012 en 2018.

Totale aantal niet-contributieve steuntrekkers onder de 18-64-jarigen (zonder dubbeltellingen)

Data KSZ + interne berekeningen POD MI

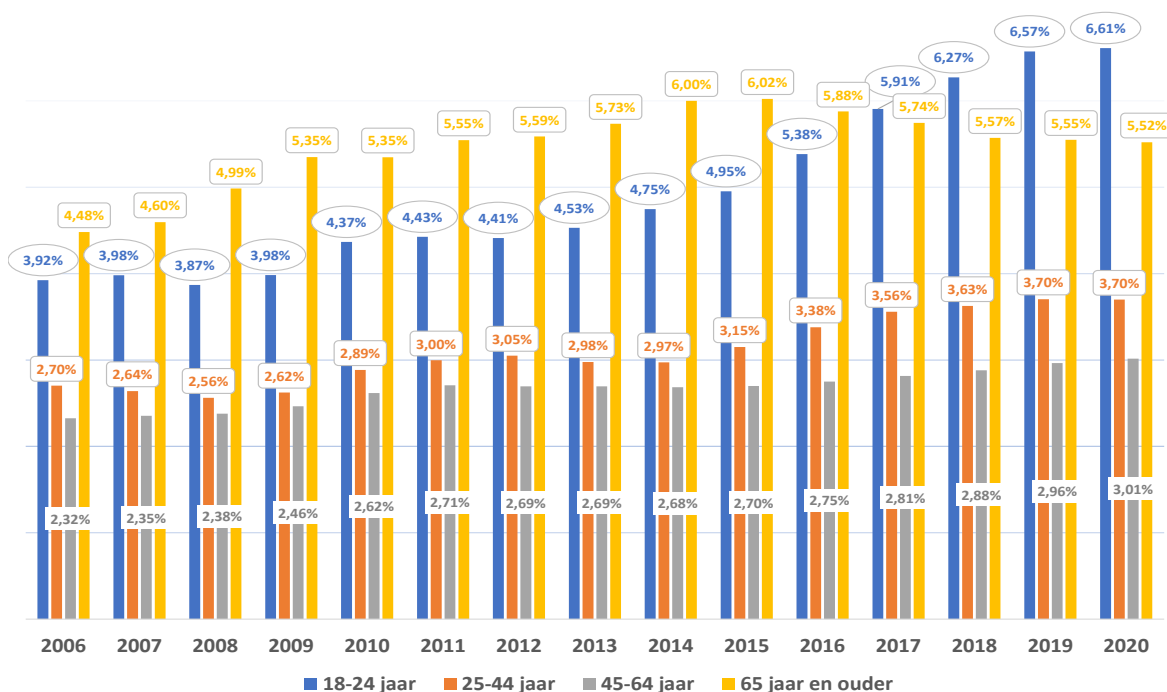
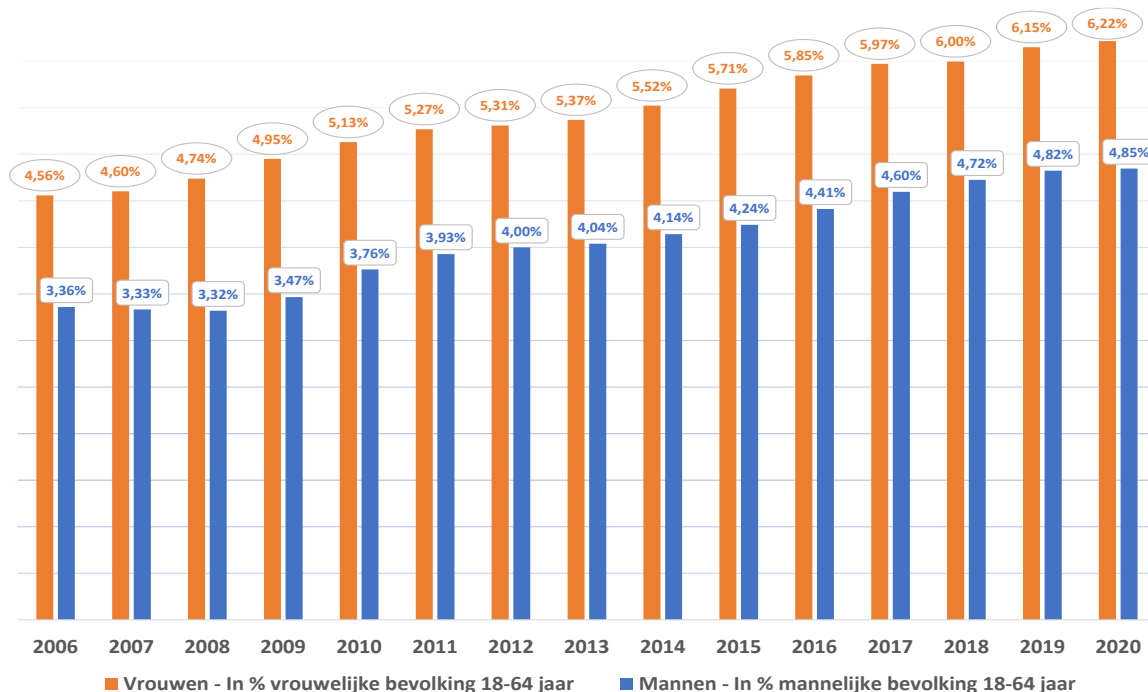
Ontleding van het totaalpercentage steuntrekkers volgens de socio-economische positie

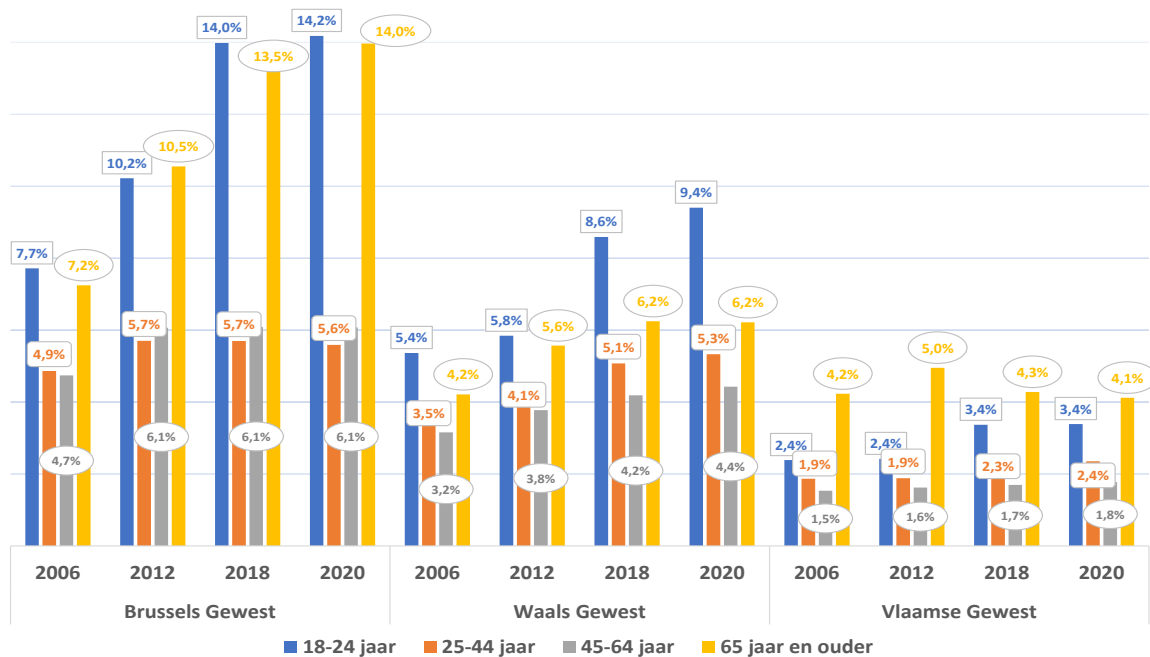
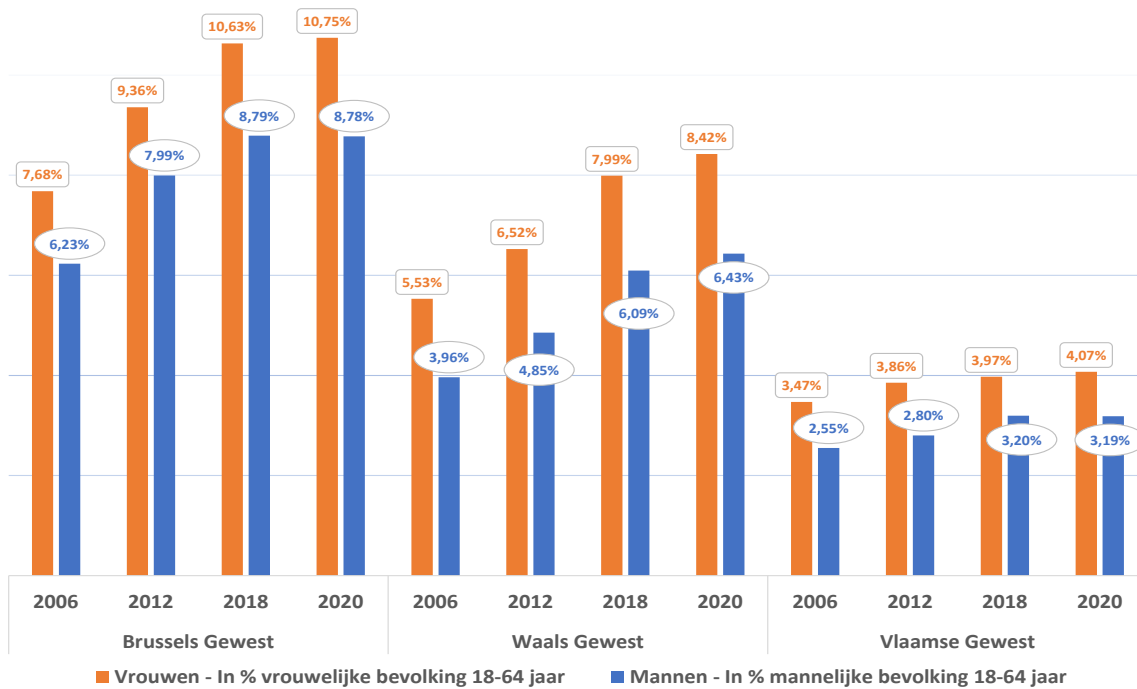

Data KSZ + interne berekeningen POD MI

Als bijlage worden hieronder de grafieken die de evoluties weergeven van 2006 tot 2020 van de algemene percentages van niet-contributieve steuntrekkers getoond volgens het geslacht, de leeftijdscategorieën en per gewest.

Bijlage 1: grafieken algemene percentages 3 stelsels volgens het geslacht, de leeftijdscategorieën en per gewest

Meer cijfers?

In deze focus worden slechts enkele kerncijfers besproken in verband met enkele maatregelen die door de POD MI gefinancierd worden. U vindt ook andere interessante cijfer per gewest, provincie, arrondissement en gemeente, per leeftijdscategorie, volgens geslacht, nationaliteit, categorie of statuut op onze [internetsite](#). Naast tal van downloadbare tabellen vindt u er eveneens onze andere statistische publicaties.

Bijkomende inlichtingen?

Indien u meer informatie wenst, gelieve contact op te nemen met de dienst “Communicatie” op het volgende nummer: 02/508.85.85 of via onze website: <http://www.mi-is.be/nl/contact>

Bronvermelding

POD MI - Maatschappelijke integratie

Colofon

Redactie en coördinatie:

Frédéric Swaelens – Studiedienst

Verantwoordelijke uitgever:

Alexandre Lesiw, Kruidtuinlaan 50 bus 165 - 1000 Brussel

Oktober 2021

